

*Дорошенко Артем Сергійович,*  
курсант Національної академії  
внутрішніх справ  
*Науковий керівник:*

**Симоненко Наталія Олександрівна,**  
доцент кафедри кримінального права  
Національної академії внутрішніх справ,  
кандидат юридичних наук, доцент

## **МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ**

Проблематика злочинів проти людяності, передбачених статтею 442-1 Кримінального кодексу України, набуває особливої актуальності в контексті повномасштабної збройної агресії РФ проти України. Масові порушення прав людини, серед яких умисні вбивства цивільного населення, катування, незаконне позбавлення волі, насильницькі зникнення, примусова депортація та насильницьке переміщення населення, сексуальне насильство, оборнення в рабство та інші умисні нелюдські діяння, стали системним явищем у низці регіонів України. Зазначені дії мають ознаки широкомасштабного та систематичного нападу на цивільне населення, що підпадає під ознаки складу злочину, передбаченого статтею 442-1 Кримінального кодексу України [1]. Їхній характер свідчить про наявність організованої державної політики переслідування, знищення, залякування та підкорення українського народу за національною та політичною ознаками, що становить грубе порушення основоположних принципів міжнародного гуманітарного права та норм *ius cogens*, зокрема заборони нелюдського поводження та дискримінації.

У цих умовах особливої значення набувають питання правової кваліфікації вчинених діянь, документування фактів порушень, розроблення ефективних механізмів переслідування винних і забезпечення прав потерпілих.

Відповідно до Римського статуту Міжнародного кримінального суду, злочини проти людяності включають будь-які умисні дії, вчинені в рамках широкомасштабного або систематичного нападу на цивільне населення з усвідомленням такого нападу, зокрема: вбивство, винищення, оборнення в рабство, депортацію або насильницьке переміщення населення, ув'язнення або інше істотне позбавлення свободи, катування, згвалтування та інші форми сексуального насильства, переслідування груп за політичними, расовими, національними, етнічними, культурними, релігійними чи гендерними ознаками, насильницьке зникнення осіб, злочин апартеїду та інші нелюдські діяння, які умисно завдають сильних страждань чи тяжких тілесних ушкоджень або серйозної шкоди психічному чи фізичному здоров'ю [2]. Такі дії на території України стали системним явищем і свідчать про наявність організованої політики держави або інших

структур щодо залякування, пригнічення та підкорення цивільного населення, що порушує основоположні принципи міжнародного права.

На відміну від воєнних злочинів, для кваліфікації злочинів проти людяності не вимагається наявність стану війни чи збройного конфлікту, достатньо встановити факт організованого нападу на мирне населення. Саме ця ознака робить злочини проти людяності універсальним поняттям міжнародного кримінального права, яке охоплює як ситуації воєнного часу, так і злочини, скоєні у мирний період.

У ході російсько-української війни зафіксовано численні випадки, які містять ознаки злочинів проти людяності. Найбільш відомими є події у Бучі, Ірпені, Ізюмі, Маріуполі, Волновасі, Лимані та інших містах, де російські збройні сили систематично здійснювали розстріли цивільного населення, катування, звалтування, незаконні арешти, депортації та інші дії, що мають очевидний характер масових злочинів. Виявлені факти масових поховань, наявність катівень, численні свідчення потерпілих та результати незалежних міжнародних розслідувань свідчать про спланований і скоординований характер цих дій. Така практика відповідає визначенню злочинів проти людяності відповідно до міжнародних стандартів і свідчить про реалізацію державної політики геноцидного спрямування.

Саме в контексті цих систематичних порушень міжнародного права Міжнародний кримінальний суд у Гаазі ухвалив історичне рішення: 17 березня 2023 року Палата попереднього розгляду II Міжнародного кримінального суду (МКС) у Гаазі видала ордери на арешт президента рф та уповноваженої Президента рф з прав дітей, у зв'язку зі скоєнням воєнних злочинів на території України. Дані ордери були видані на підставі клопотань прокуратури МКС від 22 лютого 2023 року та стосуються, зокрема, незаконної депортації та насильницького переміщення дітей з окупованих територій України до рф. За інформацією української сторони, станом на кінець 2022 року було зафіксовано депортацію щонайменше 16 221 дитини, а російською владою повідомлялося про «усиновлення» близько 2000 сиріт із соціальних закладів, а також переміщення 350 дітей з Донбасу до прийомних сімей у 16 областях рф. Палата підкреслила, що ордери на арешт є засадованими для захисту потерпілих та свідків, а також для забезпечення належного проведення розслідування. Водночас було ухвалено публічно оголосити інформацію про існування ордерів, імена підозрюваних, характер злочинів та види відповідальності, встановлені Палатою, з метою запобігання подальшим порушенням та підвищення обізнаності громадськості про триваючі злочини [3].

Однією з найважливіших передумов ефективного переслідування злочинів проти людяності є належна доказова база. Умови активних бойових дій, окупації територій, руйнування інфраструктури та масштабність злочинів значно ускладнюють процес документування. Збір доказів здійснюється із застосуванням сучасних технологій, таких як супутникові знімки, цифрова розвідка, криміналістичні та ДНК-

експертизи, аналіз відкритих джерел, свідчення потерпілих і свідків, а також матеріали, зібрані міжнародними місіями. Водночас особливе значення має забезпечення належності, допустимості та достовірності доказів, адже будь-яке порушення процедурних вимог може поставити під сумнів їхню доказову силу в міжнародних судових інституціях.

Розслідування злочинів проти людяності має стати прикладом утвердження принципу невідворотності покарання незалежно від політичного статусу чи посадового становища винних осіб. Ефективне притягнення до відповідальності має не лише відновити справедливість і права потерпілих, але й зміцнити міжнародний правопорядок, запобігти повторенню подібних злочинів у майбутньому та відновити довіру до міжнародних інститутів правосуддя.

Отже, злочини проти людяності є найтяжчою формою посягання на фундаментальні цінності людства, а їх розслідування і покарання винних є ключовими завданнями як національних, так і міжнародних правових систем. Український досвід документування, розслідування та правової оцінки таких діянь уже сьогодні формує новий етап розвитку міжнародного кримінального права, сприяє зміцненню принципів верховенства права.

#### **Список використаних джерел**

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

2. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду : Статут; Міжнародні суди від 17.07.1998 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995\\_588?utm\\_source=chatgpt.com#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995_588?utm_source=chatgpt.com#Text).

3. Українська правда. «Міжнародний кримінальний суд у Гаазі видав ордер на арешт Путіна». 17 березня 2023 р. URL: [https://www.pravda.com.ua/eng/news/2023/03/17/7393946/?utm\\_source=chatgpt.com](https://www.pravda.com.ua/eng/news/2023/03/17/7393946/?utm_source=chatgpt.com).

*Славс Юрій Леонідович,*  
адвокат

### **ДЕЯКІ ПИТАННЯ ФОРМАЛЬНО-ЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ЗАКОНІВ УКРАЇНИ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ**

Вчення про Закон України про кримінальну відповідальність, поряд з вченням про кримінальне правопорушення та вченням про його склад, є всезагальним і фундаментальним правовим інститутом у межах загальної частини кримінального права. Одним із аспектів вчення про Закон України про кримінальну відповідальність є питання про класифікацію вказаних Законів на певні різновиди за визначеною правовою ознакою (критерієм).